

Mladinska brezposelnost in pandemski kriza

Maruša Gorišek in Darka Podmenik

Uvod

Pandemijo covid-19 že od začetka spremljajo krize zdravstvenih (pod)sistemov, seveda različnih stopenj, razsežnosti in iztekov, odvisnih predvsem od (ne)pripravljenosti nacionalnih zdravstev njihove organizacijske urejenosti, robustnosti in učinkovitosti. V prvih dveh pandemičnih letih so učinke pandemije in spremljajočih kriz amortizirale finančne in druge podporne intervencije, v tretjem letu pa se učinki prisotnosti gospodarske in družbene krize le še stopnjujejo¹⁸. Kar je danes drugače glede na zgodovinske izkušnje z zdravstvenimi in ekonomskimi krizami, je, da te »kombinirane krize« učinkujejo globalno in bodo na različne načine prizadele večino človeštva. Na začetku in v prvem letu pandemije je med strokovnjaki prevladovalo prepričanje, da nam bo z znanji, izkušnjami in preventivnimi strategijami uspelo zamejiti globalni prodor kombinirane krize, a agende letošnjega leta kažejo drugače.

V teh razmerah in glede na neegotovo nadaljevanje pandemije je eden ključnih ukrepov kartiranje družbenih skupin, ki sta jih doslej pandemija in zdravstvena kriza najbolj prizadeli in opredelitev predlogov za njihovo preživetje. Veliko je (bilo) govora o subpopulacijah ostarelih, zdravstveno rizičnih, bolnikov v čakalnih vrstah in tistih, ki niso deležni »rednih« zdravstvenih storitev, ter zaposlenih v zdravstvu, malo, skoraj nič pa o tistih, ki so ostali brez dela (oziroma jim to grozi), še posebej mladih. Že od sredine devetdesetih let prejšnjega stoletja raziskave mladinskega trga dela namreč kažejo, da gospodarske krize močnejše prizadevajo mlade (do 30 let) kot starejše (Podmenik, 2013; Choudhry, Marelli in Signorelli, 2010). To se je potrdilo tudi z gospodarsko krizo leta 2008, ko je bila v skoraj vseh državah EU najbolj prizadeta najmlajša generacija iskalcev zaposlitve. (Engemann in Wall, 2010) In kaj lahko pričakujemo od napovedane post covid-19 ekonomske krize?

¹⁸ Tukaj je potrebno omeniti, da so se zgodili tudi drugi globalni dogodki, ki vplivajo na stanje gospodarstva v letu 2022 (predvsem vojna v Ukrajini in energetska kriza).

Sodobne krize in zaposlitvene možnosti mladih

Modernost in kriza sta sovzročni, pravi Brunkhoust, ko ugotavlja, da je sociologija že v samih začetkih teorija krize. A kot avtor izpelje v nadaljevanju, je sodobna sociologija ta problem »potlačila«, njeni izvorni osredotočenosti na družbene krize navkljub. (Brunkhoust, 2011)

Uvodna navedba opozarja na dejstvo, da se v zadnjih 30 letih s tremi globalnimi ekonomskimi krizami – naftno, finančno leta 2008 in pandemsko (covid-19) – družboslovje ni odzvalo s konsistentnimi analizami in interpretacijami, temveč s pretežno ekonomističnimi analizami in razlagami, ki ne vključujejo družbe kot celote, s tem pa tudi ne povezav med družbo, pandemijo in ekonomijo. Primerjava indikatorjev družbenih in ekonomskih kriz kaže, da indikatorji družbene krize vključujejo skoraj vse indikatorje ekonomskih kriz ter da so prvi obsežnejši in raznovrstnejši v odnosu do drugih. Višja stopnja kompleksnosti družbenih kriz navaja na predpostavko, da so lahko dolgoročnejše, daljnosežnejše in bolj zapletene za reševanje v primerjavi z ekonomskimi, kajti družbena kriza prizadene tudi skoraj vsa družbena področja oz. podsisteme, kot so zdravstveni, izobraževalni, politični idr.. Ko primerjamo najpogosteje uporabljene kazalnike (ne)uspešnosti (učinkovitosti, ustreznosti) družbenih in ekonomskih podsistemov (družbenih sektorjev), je pojav večjega števila in višji negativni predznak opozorilo o nevarnosti krize, tako (splošno) družbene, kot posameznega dela družbe (pod-sistema). Pandemska (zdravstvena) kriza se po več kazalnikih ujema z družbeno, lahko bi rekli, da gre za pod-krizo družbe in neposredno vpliva na povečano možnost ekonomske krize.

Družbeno-ekonomske razmere vključno z upravljanjem in ukrepi so se v času pandemije covid-19 že večkrat spremenile. V začetku leta 2020 so države v EU in drugih delih sveta, ki jih je prizadel virus, sprejele ukrepe lockdowna, karanteno in omejitve gibanja (v različni meri) ter začasno zamrzile nekatere sektorje industrije, storitev, izobraževanja in druge proizvodne sektorje. Negativne gospodarske posledice zadrževanja, kot so brezposelnost, nacionalna napoved BDP in padec izvoza in uvoza, so bile vidne že kmalu po uvedbi ukrepov. Z vidika zaskrbljenih državljanov so najbolj prizadeti tisti, ki so zaposleni v začasno zaprtih panogah (v turizmu, gostinstvu, prireditveni

panogi), in tisti, katerih delovna mesta niso zavarovana s pogodbami za nedoločen čas (zaposleni s skrajšanim delovnim časom), ter tisti z negotovimi zaposlitvami (študenti in samozaposleni). Po dobrih dveh letih pa je bilo mogoče ugotoviti, da so mlade generacije, ki jim od zadnje krize leta 2008 še ni uspelo izboljšati svojega položaja na delovnem mestu in na trgu dela, s pandemsko krizo bolj prizadete kot starejše. Pa tudi, da je pričakovano poslabšanje delovnih položajev mladih mogoče pripisati sektorski razporeditvi delovnih mest. Podatki so namreč pokazali, da so se, gledano dolgoročno, mladi pogosteje kot starejši zaposlovali v sektorjih, ki so bili nadpovprečno pod udarom protipandemičnih ukrepov.

Dvajsetletni trend brezposelnosti mladih, starih od 15 do 29 let, v državah EU (za katere so bili na razpolago podatki iz Eurostatove baze) kaže, da je stopnja mladinske brezposelnosti v primerjavi s splošno stopnjo ostala pomembno višja tudi v časih gospodarskih konjunktur. Podatki pa še kažejo pomembne razlike med državami EU: v južnoevropskih državah je stopnja mladinske brezposelnosti precej višja, v večini ne pade pod 15 %, v Španiji in Grčiji se je dvignila na več kot 40 %. V severnih in zahodnih EU državah so stopnje mladinske brezposelnosti v zadnjih 20 letih pretežno stabilne, so pa izjeme, kot sta Francija in Belgija, z višjimi stopnjami. V posttranzicijskih EU državah se je stopnja mladinske brezposelnosti dvigovala vse do leta 2016, sledil pa je opazen padec. Tako je bila v zadnjem letu drugega desetletja stopnja brezposelnih mladih na Češkem, Poljskem in v Estoniji nižja kot v severnih EU državah. Za tiste države, v katerih je pozitiven trend vztrajal vse do leta 2020 oziroma se mladinska brezposelnost nikoli ni spustila pod 10 % (npr. Italija, Grčija, Španija), pa je mogoče trditi, da je mladinska brezposelnost strukturna, se pravi »vdelana« v družbeni sistem, predvsem v njegove gospodarsko-ekonomske, izobraževalne in socialne sektorje (Podmenik in Gorišek, 2020).

Nevarnosti za mlade v kriznih časih ne kažejo le strukturne značilnosti njihove brezposelnosti, ampak tudi manj varne vrste zaposlitve. Posledica krize leta 2008 je bil povečan obseg negotovih zaposlitev med mladimi tudi v razvitih evropskih državah (ILO, 2011). Avtorja Clarke in Cominetti (2019) sta poudarila, da so negotove zaposlitve med mladimi v Veliki Britaniji od leta 2008 porastle za dve tretjini. Nego-

tove delovne razmere pa pomembno vplivajo na širjenje revščine med mladimi Evropejci, seveda različno glede na evropske države. Krizna obdobja z manj socialne varnosti naredijo mlade še bolj ranljive in jih potiskajo na družbene margine. (Ratti, 2020)

Mladinska brezposelnost in pandemska kriza

Pandemija in vladni ukrepi za boj proti zdravstveni krizi, kot so izolacija, omejitve gibanja in poslovnih dejavnosti idr., imajo neposredne gospodarske posledice, ki so bile vidne že po nekaj tednih po razglasitvi pandemije. Na podlagi poročila ILO z dne 29. aprila 2020 naj bi bil svetovni delovni čas v drugem četrtletju za 10,5 % nižji kot v zadnjem četrtletju pred krizo, kar je enako 305 milijonom delovnih mest s polnim delovnim časom. Vendar pa, kot že rečeno, vsi gospodarski sektorji niso bili enako prizadeti in posledično tudi ne vsi delavci ter družbene skupine.

ILO je naredila razvrstitev gospodarskih sektorjev glede na vpliv pandemske krize predvsem glede na gospodarske učinke in s tem tudi zaposlitve:

- velik vpliv: trgovina na debelo in drobno, popravila motornih vozil in motornih koles, proizvodnja, storitve nastanitve in prehrane, nepremičnine, poslovne in administrativne dejavnosti;
- srednji do velik vpliv: umetnost, zabava in rekreacija ter druge storitve; transport, skladiščenje in komunikacije;
- srednji vpliv: gradnja, finančne in zavarovalniške storitve, rudarjenje in kamnolome;
- majhen do srednji vpliv: kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo;
- majhen vpliv: zdravstveno in socialno delo ljudi, izobraževanje, komunalne storitve, javna uprava in obramba, obvezna socialna varnost (ILO, 2020a).

To klasifikacijo najbolj prizadetih sektorjev lahko primerjamo s podatki Eurostata iz leta 2019¹⁹. Zanima nas namreč, koliko ljudi je pred koronsko krizo delalo v najbolj ogroženih sektorjih in kolikšen je ta

¹⁹ Eurostat uporablja NACE rev. 2. Klasifikacija dejavnosti, vendar v celoti ustreza ISIC Rev.

delež med mladimi. Starostne skupine, uporabljene za primerjavo, so mladi (15–29 let) in splošna (15 let in več). Delež mladih, ki so v najbolj prizadetih sektorjih, je večji od deleža vseh zaposlenih. Na splošno v EU 40,1 % zaposlenih dela v najbolj prizadetih sektorjih, med njimi 7,1 odstotne točke manj starejših od mlajših.

Tabela 3: Delež mladih, ki so pred pandemijo delali v najbolj prizadetih gospodarskih sektorjih, v primerjavi z deležem vseh, starejših od 15. let

GEO/TIME	SHARE OF YOUNG IN MOST IMPACTED SECTORS (%)	SHARE OF ALL POPULATION IN MOST IMPACTED SECTORS (%)	DIFFERENCE IN SHARE OF WORKFORCE IN MOST IMPACTED SECTORS (young vs. over 15) (pp)	SHARE OF YOUNG IN EMPLOYED OVER 15 (most impacted sectors) (%)	SHARE OF YOUNG IN EMPLOYED OVER 15 (all sectors) (%)	OF YOUNG IN EMPLOYED OVER 15 (impacted sectors vs. all sectors) (pp)
EU 28	47,2	40,1	7,0	23,4	19,9	3,5
Austria	48,4	42,7	5,7	27,2	24,1	3,2
Belgium	42,6	36,3	6,3	23,7	20,2	3,5
Bulgaria	52,6	45,9	6,7	16,2	14,1	2,1
Croatia	49,5	42,4	7,1	22,5	19,3	3,2
Cyprus	42,8	38,0	4,8	25,9	23,0	2,9
Czechia	57,0	47,8	9,1	19,2	16,2	3,1
Denmark	46,3	36,0	10,3	32,3	25,1	7,2
Estonia	44,3	41,7	2,6	20,3	19,1	1,2
Finland	43,0	34,9	8,1	28,1	22,8	5,3
France	40,4	33,4	7,0	24,4	20,2	4,2
Germany	44,8	42,9	1,9	21,4	20,5	0,9
Greece	57,3	41,1	16,2	21,6	15,5	6,1
Hungary	53,8	44,1	9,6	22,0	18,1	4,0
Ireland	49,6	38,8	10,7	30,1	23,6	6,5
Italy	60,7	44,3	16,4	18,9	13,8	5,1
Latvia	40,8	38,1	2,7	18,6	17,4	1,3
Lithuania	50,1	41,8	8,3	20,4	17,0	3,4
Malta	37,2	29,4	7,8	28,7	29,2	-0,5
Netherlands	45,4	35,0	10,3	37,7	29,1	8,6
Poland	53,0	44,7	8,2	23,8	20,1	3,7
Portugal	56,4	43,2	13,1	22,3	17,1	5,2
Romania	54,7	49,3	5,4	16,9	15,2	1,7
Slovakia	55,3	45,5	9,8	21,1	17,4	3,7
Slovenia	56,4	48,0	8,4	20,1	17,1	3,0
Spain	50,5	42,4	8,2	18,3	15,3	3,0
Sweden	37,4	30,6	6,7	27,7	22,7	5,0
United Kingdom	43,7	34,2	9,6	32,1	25,1	7,0

Vir: Eurostat (2019), lastni izračuni

Mlade je pandemija zaposlitveno bolj ogrožala v skoraj vseh državah EU

Podatki in napovedi o družbenih in gospodarskih sektorjih, ki jih bo pandemska kriza najbolj prizadela, so kazali, da bodo mladi bolj kot starejši ogroženi v skoraj vseh državah EU, ne glede na to, ali je tveganje absolutno ali relativno. V več državah EU je bilo pred pandemijo, v letu 2019, več kot 50 % mladih zaposlenih v napovedano najbolj prizadetih sektorjih. V EU na splošno pa je 47,2 % zaposlenih, starih od 15 do 29 let,

delalo v gospodarskih sektorjih, ki jih je koronska kriza že prizadela. Največji deleži mladih, zaposlenih v sektorjih, prizadetih s kovidno krizo, je bilo v Italiji (60,7 %), Grčiji (57,3 %), Češki (57 %), Sloveniji, Portugalski (obe po 56,4 %), Slovaški (55,3 %) in Romuniji (54,7 %), več kot 50 % deleži pa tudi na Madžarskem, Poljskem, v Bolgariji, Španiji in Litvi. Kar pomeni, da je bila v 12 državah EU več kot polovica mladih (15–29 let), zaposlenih v gospodarskih sektorjih, ki jih je pandemna kriza najbolj ogrožala in jim je grozila izguba službe (Eurostat, 2019). Podatki so najbolj skrb vzbujajoči za države južne Evrope, znane po visokih stopnjah strukturne mladinske brezposelnosti. Te države so poročale tudi o izjemno visoki stopnji začasnih zaposlitev med mladimi. Za države, kot so Nemčija, Estonij, Latvija in še nekatere, pa deleži mladih, zaposlenih v sektorjih, ki jih ogroža pandemna kriza, niso bili pomembno višji od deležev preostalega prebivalstva. Za te države so značilni tudi podpovprečni deleži mladih s krajšim delovnim časom in začasno zaposlitvijo. Tem razlikam navkljub pa je bilo mogoče predpostavljati, da bo pandemna kriza povečala tveganje brezposelnosti pri mladih in da bo to tveganje večje, kot je bilo v času prejšnjih gospodarskih kriz.

Zanimivo je, da države z največjim deležem mladih, zaposlenih v najbolj prizadetih sektorjih, niso nujno tiste z največjim deležem vseh zaposlenih v najbolj prizadetih sektorjih. Na primer Italija, z največjim deležem mladih, je na 7. mestu med vsemi zaposlenimi. Največje razlike med deležem mladih in deležem vseh zaposlenih v najbolj prizadetih sektorjih so bile v Italiji (16,4 odstotne točke), Grčiji (16,2 odstotne točke), na Portugalskem (13,1 odstotne točke), na Irskem (10,7 odstotne točke), na Nizozemskem in Slovaškem (obe 10,3). Največja zastopanost mladih v najbolj prizadetih sektorjih se je pokazala za Nizozemsko (8,6 odstotne točke več kot v vseh sektorjih), Dansko (7,2 odstotne točke več), Združeno kraljestvo (7 odstotne točke), Irsko (6,5 odstotne točke) in Grčijo (6,1 odstotne točke). Najnižja pa je bila v Nemčiji, Estoniji, Latviji in Romuniji, vse pod 3 odstotnimi točkami razlike. Malta je edina država, kjer mladi niso bili nadpovprečno zastopani v delovni sili v najbolj prizadetih sektorjih v primerjavi s splošno delovno silo.

Dejstvo, da pandemna kriza ne prizadeva zaposlitvenih možnosti vseh starostnih skupin enako, je treba upoštevati v strokovnih in jav-

nih razpravah, pa tudi pri sprejemanju vladnih in političnih ukrepov. Brezposelnost mladih je večdimenzionalni problem, povezan s številnimi socialnimi podsistemi in neposredno vpliva ne samo na življenje mladih, temveč tudi na potencial, inovacije, gospodarski in družbeni potencial. Motnje in prekinitev poteka normalnega zaposlovanja mladih pomenijo zaostrovanje družbenih kriz vseh vrst.

Dve leti pozneje – napovedi so se uresničile

Podatki Eurostata iz leta 2021 kažejo, da se je število zaposlenih v sektorjih, za katere se je predvidevalo, da so najbolj ogroženi, res zmanjšalo v tako rekoč vseh državah, predvsem pa je to značilno za sektor nastanitvenih in gostinskih storitev. Sprememba števila zaposlenih v odstotkih je prikazana v spodnji tabeli. V tabeli je vidna tudi primerjava spremembe na ravni vseh zaposlenih, starejših od 15, in mladih med 15. in 29. letom starosti. Opazimo lahko, da se je število zaposlenih v najbolj ogroženih sektorjih, predvsem v sektorju nastanitvenih in gostinskih storitev, med mladimi zmanjšalo bolj kot v splošni populaciji v večini držav. To priča, da so bili mladi zaposlitveno res bolj ogroženi in so med pandemijo pogosteje izgubljali zaposlitev. V sektorju nastanitvenih in gostinskih storitev izstopajo predvsem Češka, Bolgarija, Portugalska, Malta, Latvija, Poljska in Slovenija, kjer je razlika med deležem upada zaposlenosti več kot 10 odstotnih točk. Na primeru Češke to pomeni, da se je med letoma 2019 in 2021 število zaposlenih zmanjšalo za 22,6 %, medtem ko je v starostni skupini od 15 do 29 let ta upad kar 44,49 %. V tej kategoriji izstopa nekaj držav, v katerih mladi niso pogosteje ostajali brez zaposlitev, in sicer Belgija, Nizozemska, Španija, Madžarska, Švedska in Irska.

Tabela 4: Sprememba v številu zaposlenih med letoma 2019 in 2021 (v mladi populaciji in v celoti) v najbolj ogroženih sektorjih.

Change in nr. of employees (in percentage) between 2019 - 2021 (youth and total) in most at risk sectors - EUROSTAT									
GEO/TIME	Manufacturing		Construction		Accommodation, food		Administrative support		
	1. Total (15+)	1. Mladi (15-29)	2. Total (15+)	2. Mladi (15-29)	3. Total (15+)	3. Mladi (15-29)	4. Total (15+)	4. Mladi (15-29)	4. Mladi (15-29)2
EU27	-1,91	-8,90	-1,97	-3,94	-18,18	-22,48	-6,18	-11,24	
Belgium	-6,07	-9,11	-7,54	-21,22	-27,51	-27,19	-4,68	-4,61	
Bulgaria	-6,04	-17,70	8,97	13,54	-33,55	-50,64	-20,35	-24,32	
Czechia	-5,32	-13,30	17,03	11,24	-22,61	-44,49	-12,00	-36,71	
Denmark	4,16	-0,05	6,15	15,60	-14,24	-19,45	-3,62	-18,03	
Germany	3,18	-3,62	-12,47	-17,64	-26,64	-33,67	-19,15	-26,82	
Estonia	-2,29	0,73	-6,30	-4,49	-29,02	-32,91	-15,65	-15,65	
Ireland	9,39	6,04	-2,33	-0,41	-21,98	-16,65	-17,01	-21,42	
Greece	4,10	10,72	-5,65	24,79	-13,31	-16,99	-12,24	21,32	
Spain	-3,43	-10,31	0,39	1,59	-17,39	-15,94	2,09	-3,66	
France	-5,14	-13,21	-2,03	3,88	-5,89	-12,01	6,22	12,58	
Croatia	-0,99	-8,78	11,96	-0,30	-10,88	-19,22	3,31	11,23	
Italy	-2,47	-4,74	12,01	4,15	-19,70	-27,59	-3,12	-17,40	
Cyprus	5,01	-8,75	3,75	19,77	-25,09	-31,37	-9,94	-25,58	
Latvia	-4,40	-16,58	-12,49	-23,56	-21,19	-34,27	-11,68	-11,68	
Lithuania	2,87	-8,37	0,34	7,43	-13,56	-19,01	17,77	-6,09	
Luxembourg	-11,25		-4,69	-20,92	-12,15	-13,33	7,38		
Hungary	-2,35	-9,85	3,84	21,47	-11,49	-9,54	-0,70	3,23	
Malta	0,20	-15,63	-7,03	-22,58	-14,06	-30,29	24,94	20,21	
Netherlands	-3,33	-4,76	-1,81	-5,91	-2,36	-1,24	-10,36	-18,72	
Austria	3,23	-0,92	-9,57	-3,12	-20,66	-28,49	-4,79	-17,02	
Poland	-5,44	-15,36	-2,07	-4,57	-13,64	-26,48	7,64	-8,62	
Portugal	-4,05	-22,08	-2,35	-31,20	-28,84	-45,40	-18,81	0,00	
Romania	-6,90	-15,46	11,65	23,83	-12,97	-18,05	-9,30	-2,68	
Slovenia	-15,73	-20,48	-8,85	-1,12	-30,94	-42,86	19,75	70,54	
Slovakia	-0,76	-18,99	-2,29	-9,40	-23,80	-33,64	-11,45		
Finland	-2,49	-14,83	-3,99	-13,94	-15,30	-21,70	6,15	-3,70	
Sweden	-2,78	-7,08	-5,65	-0,83	-21,21	-18,15	-1,27	0,04	
Iceland	0,87	-18,99	12,34	-2,52	-3,16	-12,05	-13,36	-6,76	

Vir: Eurostat 2021, lastna analiza (za sektor nepremičnin ni bilo na voljo dovolj podatkov za izračun)

Tudi v sektorju proizvodnje se je število zaposlenih med mladimi znižalo bolj kot v splošni populaciji, z izjemo Grčije in Estonije. Neko-liko bolj raznoliki pa so podatki za sektor gradbeništva, kjer so v neka-terih državah, kot so Portugalska, Malta, Islandija, Belgija in Hrvaška zaposlitve pogostejše izgubljali mladi, medtem ko se je delež mladih, zaposlenih v teh sektorjih, v nekaterih državah povečal (Grčija, Ma-džarska, Ciper, Romunija, tudi Slovenija).

Podobno opažamo v sektorju administrativne pomoči, v nekaterih državah se je delež zaposlenih med mladimi celo povečal. To velja pred-vsem za Slovenijo, Grčijo in Portugalsko. V Sloveniji, na primer, je bilo med mladimi leta 2019 v sektorju administrativnih storitev zaposlenih 2800 ljudi, leta 2021 pa kar 4800.

Iz obravnavanih podatkov izhaja, da je bil najbolj prizadet sektor nastanitvene in gostinske dejavnosti, saj se je število zaposlenih v EU zmanjšalo za 18,2 %, bolj pa je to zadevalo mlajšo populacijo, saj se je zanje zaposlitev zmanjšala za 22,5 %.

Sklep in zaključki

Mladinska brezposelnost je že desetletja težava v Evropi, brezposelnost je med mladimi v skoraj vseh državah večja kot v splošni populaciji, prav tako imajo pogosteje manj varno obliko zaposlitve, predvsem na pogodbo za določen čas. Bolj so občutljivi za krize (ne le ekonomske) in v nekaterih državah lahko na podlagi dolgoročnih podatkov opazujemo, da gre za strukturni oz. sistemski problem. Že tako kompleksnemu ozračju z različnimi krizami se je pridružila še kriza pandemije covida-19, ki je zahtevala reakcije, ki so neposredno zadevale trg dela, predvsem nekatere sektorje, kjer v večini delajo mladi.

V vseh državah EU je delež mladih, ki so pred pandemijo delali v najbolj prizadetih sektorjih, večji od deleža vseh zaposlenih v teh sektorjih. Čeprav mladi, stari od 15 do 29 let, pomenijo le 23,4 % vseh zaposlenih v najbolj prizadetih sektorjih, je ta delež večji od deleža vseh zaposlenih, saj je delež mladih med vsemi zaposlenimi le 19,9 %. Zaradi tega je bilo že ob začetku pandemije pričakovati, da bodo mladi zaposlitveno prizadeti bolj kot starejši. Naši izračuni se ujemajo s kasnejšimi ocenami ILO na svetovni ravni (ILO, 2020b) in prvimi poročili o novoprijavljenih brezposelnih v času pandemije.

Potrdilo se je naše pričakovanje, da kriza ne bo enako prizadela vseh mladih v EU, temveč da bodo bolj ogroženi mladi (absolutno in relativno glede na splošno populacijo, pa tudi glede varnosti njihove zaposlitve) v južноеvropskih državah, znanih po dolgoročni mladinski brezposelnosti. Za te države je značilna tudi izjemno visoka stopnja začasnih zaposlitev med mladimi. Manj ogrožene so druge evropske države, tiste z nižjo stopnjo dolgoročne mladinske brezposelnosti, na primer Nemčija, Estonija in Latvija. V teh državah so tudi deleži mladih, zaposlenih za krajši in določen delovni čas in za določen čas, manjši.

Glede na razporeditev zaposlenih po sektorjih podatki za leto 2021 kažejo, da se je delež zaposlenih mladih zmanjšal opazno bolj kot splošni delež zaposlenih predvsem v namestitvenih in gostinskih dejavnostih ter proizvodnji, in to v skoraj vseh evropskih državah. Izstopajo pa na primer Portugalska, Malta in Bolgarija, v sektorju nastanitvenih in gostinskih dejavnosti tudi Češka in Slovenija. Pokazalo se je, da so

te razlike med mladimi in drugimi zaposlenimi velike tudi v državah, za katere smo pričakovali manjšo ogroženost. V Nemčiji, na primer, se je celoten delež zaposlenih v namestitvah in gostinstvu zmanjšal za 26,6 %, delež mladih zaposlenih pa za 33,67 %. Zanimiv je primer Slovenije, ki izstopa po številu novih zaposlitev med mladimi v sektorju administrativne podpore, kjer se je število mladih zaposlenih zvišalo za približno 2000, sočasno pa se je število mladih, zaposlenih v sektorju nastanitev in gostinstva, zmanjšalo za kar 5500. Ta primanjkljaj je ena od ovir uspešnega poteka turistične sezone, ki se pogosto omenja v slovenskih javnih in strokovnih medijih v letu 2022.

Potrebno je namreč omeniti, da se je v letu 2022 brezposelnost v Evropi, tako splošna, kot med mladimi, močno znižala in je na nižji ravni kot leta 2019 (podatki Eurostata). Še vedno pa je brezposelnost med mladimi višja kot splošna brezposelnost. V Sloveniji mladi med 15 in 29 let predstavljajo več kot 17 % registriranih brezposlenih (v splošni populaciji jih je okoli 10 odstotkov). Poleg rekordno nizke brezposelnosti se v Sloveniji soočamo tudi s hudim primanjkljajem delovne sile. Več kot polovica anketiranih delodajalcev je v anketi Zavoda za zaposlovanje dejala, da se sooča s težavami pri iskanju kadrov (Zavod za zaposlovanje, 2022). Pri tem pa je potrebno omeniti, da Zavod opozarja, da se močno večajo neskaldja na trgu dela. Najbolj iskani poklici so na primer vozniki tovornjakov, vlačilcev, delavci za preprosta dela v predelovalnih dejavnostih, prodajalci, skladiščniki in uradniki za nabavo in prodajo (Zavod za zaposlovanje, 2022). Primanjkuje sicer tudi zdravnikov, zobozdravnikov, medicinskih sester, učiteljev razrednega pouka in drugih strokovno-tehniških kadrov (Poklicni barometer, 2021). Na drugi strani se je v javnem sektorju od leta 2019 na novo zaposlilo več kot 6.000 ljudi (Portal plač v javnem sektorju 2022), prav tako pa močno narašča število tujih delavcev. Po podatkih Zavoda za zaposlovanje je imelo julija 2022 več kot 50.000 tujcev veljavno delovno dovoljenje v Sloveniji (to ne vključuje tujcev iz EU), medtem ko je bila leta 2019 ta številka okoli 36.600²⁰.

V zadnjih letih pa se večja tudi število prekarnih zaposlitev, ki so jim podvrženi predvsem mladi. Podatki SURS kažejo, da se je število mladih

²⁰ Največ dovoljenj je izdanih delavcem iz Bosne in Hercegovine in Srbije za področja predelovalne dejavnosti, gradbeništva, prometa in skladiščenja.

zaposlenih v »drugih oblikah dela« v prvi četrtini leta 2022 povečalo v primerjavi s prejšnjimi leti. Prav tako se je v letih 2021 in 2022 povečalo tudi število samozaposlenih oseb v Sloveniji. Na prikrite podrobnosti, ki se skrivajo za podatki o nizki brezposelnosti in problem prekarnih zaposlitev v času nizke brezposelnosti, predvsem med mladimi, opozarjajo tudi nekatere nevladne organizacije (Zavrtanik, Rtv slo.si 2022).

V tem prispevku smo potrdili predpostavke, da so mladi v pandemični krizi izpostavljeni večjemu tveganju za brezposelnost in da je to tveganje večje kot v prejšnjih gospodarskih krizah. Ne samo da mladi pogosteje delajo na manj varnih delovnih mestih, so tudi pogosteje zaposleni v delovnih sektorjih, ki so bolj izpostavljeni posledicam krize. Kljub tej »mladinski« večji zaposlitveni ogroženosti se ukrepi za zaščito gospodarstva in zaposlitev v kriznih časih sprejemajo neselektivno, se pravi celostno, za vse zaposlene. Smiselno bi bilo razmišljati o ukrepih, ki bi zadevali samo mlade in zmanjšali njihovo delovno ogroženost. Upoštevati je namreč treba, da se mladi srečujejo še z vrsto drugih specifičnih problemov, kot so stanovanjska problematika, nižje plače, nezmožnost osamosvojitve in ustvarjanja lastne družine, pandemija pa prizadene tudi druga področja, še posebej pomembna za mlado populacijo: izobraževanje ter prostočasne, kulturne, razvedrilne in družabne dejavnosti.

Literatura:

1. Barton Allen H. (1969). *Communities in Disaster: A Sociological Analysis of Collective Stress Situations*. Gardem City, New York: Anchor Books Edition.
2. Berry, C. & McDaniel, S. (2020). Post-crisis precariaty: Understanding attitudes to work and industrial relations among young people in the UK. *Economic and Industrial Democracy*. 1–22.
3. Brunkhoust Hauke (2011). V: Kjaer Paul in dr. (ed): *Financial Crisis in Constitutional Perspective: The Dark Side of Functional*, Bloomsbourny.
4. Choudhry, T. M., Marelli, E. & Signorelli. M. (2010). The Impact of Financial Crises on Youth Unemployment Rate. *Quaderni del dipartimento di economia, financa e statistica*. Nr. 79.
5. Clarke, S. & Cominetti, N. (2019). Setting the record straight. How record employment has changed the UK. Resolution Foundation. Dostopno: <https://www.resolutionfoundation.org/app/uploads/2019/01/Setting-the-record-straight-full-employment-report.pdf> (julij 2020).
6. Coleman, J. S. (1991). Matching Process in the Labour Market. *Acta sociologica* 34 (1), 3–12.
7. Engenmann, M. K. & Wall, J. H. (2010). The Effects of Recession Across Demographic Groups. *Federal Reserve Bank of St. Louis Review*. 29 (1), 1–26.
8. Eurostat. (2020). Eurostat database. Dostopno: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>.
9. ILO. (2011). *Global Employment Trends for Youth: 2011 Update*. Dostopno: https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/--emp_elm/---trends/documents/publication/wcms_165455.pdf

10. ILO. (2020a). ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Third Edition. Updated estimates and analysis. (29. 4. 2020).
11. ILO. (2020b). ILO Monitor: COVID-19 and the world of work. Fourth Edition. Updated estimates and analysis. (27. 5. 2020).
12. Podmenik, D. (2013). Diplomanti v času družbene krize. Kako do ustrezne zaposlitve? Ljubljana: Inštitut IRSA.
13. Podmenik, D. & Ivančič, A. (2017). Managing Human Capital and Knowledge Transfer: Dysfunctions of Youth Education and Employment. In F. Adam (ed.) Slovenia. Social, Economic and Environmental Issues. New York: NOVA Publishers.
14. Podmenik, D. & Gorišek, M. (2020). Is Youth Unemployment in EU countries Structural? Research in Social Change. 12 (2), 80–105.
15. Poklicni barometer (2021). Dostopno: https://www.ess.gov.si/trg_dela/poklicni-barometer
16. Portal plač v javnem sektorju (2022). Dostopno: www.pportal.gov.si
17. Ratti, L. (2020). In-work poverty in times of pandemic. Social Europe. Dostopno: <https://www.socialeurope.eu/in-work-poverty-in-times-of-pandemic>
18. Zavrtanik, M. (2022). Mladi plus: Nizka brezposelnost ne razkriva težav, s katerimi se mladi srečujejo na trgu dela. Rtv slo. si, (29. 4. 2022). <https://www.rtv slo. si/ gospodarstvo/ mladi- plus- nizka- brez- poselnost- ne- razkriva- tezav- s- katerimi- se- mladi- sredujejo- na- trgu- dela/ 625690>
19. Zavod za zaposlovanje (2022). Trg dela. Dostopno: www.ess.gov.si/trg_dela
20. Zavod za zaposlovanje Republike Slovenije. (2020). Vpliv epidemije SARS-CoV-2 na trg dela v Sloveniji. Dostopno: https://www.ess.gov.si/_files/13330/Analiza_vpliva_epidemije_SARS-CoV-2_na_trg_dela.pdf